

JOSEF B. MICHL

KE KORESPONDENCI BJØRNSTJERNE BJØRNSONA S EDVARDEM LEDEREREM

Ve Sborníku FFBU 1957, D 4, str. 135—140 jsme uveřejnili část korespondence norského básníka Bj. Bjørnsona s Edv. Ledererem z roku 1907 a 1908, která se týkala Bjørnsonova boje za Slováky proti uherskému státu a proti ministru Apponyimu. V závěru článku se uvádí, „že Bjørnson psal Ledererovi více dopisů, než kolik jsme zde mohli uvést. Kde tato korespondence je, zůstává zatím neznámo. Stejně se dosud přes usilovné pátrání nepodařilo najít Bjørnsonův dopis, který básník psal »československému studentstvu« jako odpověď na děkovnou adresu s podpisovými archy z roku 1907.“

Díky stipendiu norského Úřadu pro kulturní styky se zahraničím (Kontoret for kulturelt samkvem med utlandet) bylo mi v létě 1958 umožněno studovat v Bjørnsonově síni univerzitní knihovny v Oslo. V archivním materiálu se mi dostaly do rukou opisy hledaných dopisů, dále dvojí znění německého překladu Bjørnsonovy odpovědi pražskému studentstvu a konečně listy, které Češi a Slováci adresovali buď přímo Bjørnsonovi, nebo psali při zprávě o jeho úmrtí.¹

V roce 1938 poslal M. S u k e n n i k o w,² který se zdržoval v Norsku a byl ve styku s Bjørnsonovou rodinou, univerzitní knihovně v Oslo v opisech část básnickovy korespondence s Edvardem Ledererem, celkem 10 přípisů, z nichž část je asi psána na korespondenčních lístcích. V archivním materiálu rozdělení na dopisy a lístky uvedeno není. V průvodním dopise ze 7. května 1938 píše Sukennikow, že listy jsou „orthografisk nøjaktig kopieret“, tedy „přesně ortograficky opsány“. S přihlédnutím k ostatním Bjørnsonovým dopisům však je možno mít výhrady proti některým pravopisným drobnostem, jako je psaní počátečních písmen u substantiv. Bjørnson většinou užívá u substantiv malých začátečních písmen, v Sukennikových opisech však není jednotný způsob psaní, poměrně často se objevují velké iniciály. (Přidržuji se psaní podle opisů M. Sukennikowa. Do textu zasahují výjimečně — pouze v některých mluvnických drobnostech.)

Z archivního materiálu univerzitní knihovny v Oslo není zřejmé, jak Sukennikow k originálům došel anebo kde se originály chovají. Není o nich nic známo ani v Literárním archivu Národního musea v Praze, kde je zachována část Bjørnsonovy korespondence (č. 2 A 10). Proto není možno provést srovnání. Avšak z formální i obsahové stránky uveřejňovaných dopisů lze téměř s jistotou soudit, že jde o postrádanou korespondenci s E. Ledererem.³

Dopisy uvádím chronologicky s arabským číslováním. V závorce pak označuji římskými číslicemi a písmeny místo, kam zařadit jednotlivé listy do korespondence, uveřejněné ve Sb FFBU D 4.

¹ Korespondenci Čechů a Slováků a Bjørnsonovým dopisem pražskému studentstvu se budu zabývat na jiném místě.

² M. Sukennikow — literární historik, který žil ve Velké Británii. Přes značné úsilí se mi nepodařilo získat o něm bližší údaje.

³ Vycházím z formálně stylistického srovnání nově nalezených dopisů (opisy psané na stroji) s korespondencí již uveřejněnou, kterou jsem studoval z originálů.

1. (Ia)

*Die umstände bewirken dass mein Artikel¹ kommt erst und so² der Brief.³
Aulestad 1907 6/8*

Mit Hochachtung

Bjørnson.

¹ Jde zřejmě o článek „Der Friede und die Friedensfreunde“, mnichovský třináctideník März I, 1907, sv. 3, str. 436—441.

² So — podle norského „så“ — ve významu dann, sodann.

³ První Ledererův dopis, který podepsal též Adolf Heyduk a Karel Kálal, dal Bjørnson otisknout v časopise März („Die Magyaren als Unterdrücker“, März I, 1907, sv. 4, str. 107—111), v pařížském Courier Européen a v římském Lo Spettatore.

2. (VIa)

Kristiania 1907 4/11

Niels Juelsgade 16.

Lieber h. Dr. Lederer,

Ich bin hier seit einige[n] Wochen, jetzt aufgenommen von Vorträge[n] u. journalistik (Kirche u. Schulfragen u. Politik).

Schon lange sollte ich Ihnen [ge]antwortet haben, besonders darum, dass Sie honorar haben in „März“. Sie haben dort wohl Ihren Brief¹ gelesen, der hat grosses Aufsehen gemacht. Soeben arbeite ich weiter für die unterdrückten in Ungarn. Sollte ich lieber in Wien, z. b. in die „Zeit“ meine Artikel veröffentlichen?

Ich brauche für die kleinere[n] Briefe „Neue Freie Presse“, Frankf. Zeitung assistirt mich. Der Brief Tolstoy[s] war eine Fälschung. Er schrieb mir, dass er nie zuvor den Namen Apponyis gehört habe. Ich schrieb ihm nemlich und dankte für seine Hilfe, aus meinem Briefe las er für erstmal den Namen Apponyis.

Schreiben Sie mir, geben Sie mir alles zu wissen. Ich habe Wl. Hurban, Turocz Szent Marton² Ungarn um dasselbe gebeten, aber er hat nichts geschickt.³ Mein Brief war rekommandiert.

Sehr möchte auch Verbindung mit Rumänen haben. Können Sie mir solche beschaffen? Die Rumänen in Ungarn?

Ich habe im „März“ eine Rubrik „Glossen“ geöffnet für „Magyarische barbarei“. Dorthin einschiebe ich ihre letzte Mitteilungen⁴ (die Grausamkeiten bei Rosenberg).⁵

Soeben erhalte ich Ihren ersten grossen Brief (war nach Aulestad geschickt worden).

Ich thuë, was Sie mir geraten haben. Ich hätte es schon selbst erfunden, dass es so wäre am besten, aber Ihre Bestätigung stärkt meine[n] Vorsatz bedenklich. Ja, schreiben Sie direkt für „März“. Ich brauche Ihre Beschreibung der Rosenberger Gräuël nicht. Ich habe eben aus erster Hand noch genauere bekommen, die brauche ich für Frankreich, Deutschland, Italien. Vielleicht sollte England hineingezogen werden.

Ihr ganz ergebener B. B.

¹ Článek „Die Magyaren als Unterdrücker“, März I, 1907, sv. 4, str. 107—111.

² Maďarské označení pro Turčanský Svätý Martin.

³ Vladimír Hurban podává k této záležitosti vysvětlení v dopise z 3. 12. 1907 (bude otištěn později).

⁴ V časop. März I, 1907, sv. 4, str. 562—563.

⁵ Krveprolití 27. října 1907 v Černové u Ružomberku.

3. (VIb)

Roma, Corso Umberto, 397

1908 23/1

Lieber dr. Lederer,

Es war hübsch wieder einen Brief zu bekommen. Es war mir unmöglich eine sichere (deutliche) adresse für meine dank sagungen heraus zu finden. Und ich war krank. Endlich

habe ich öffentlich (durch einen Freund in Olmütz¹) gedankt. Haben Sie es nicht gelesen?² Endlich kommt ein neuer brief in N. F. P.²

Ergebenst

Bjørnst. Bjørnson.

¹ Dr. Julius Ambros, který si r. 1908 s Bjørnsonem čile dopisoval.

² Neue Freie Presse, Vídeň.

4. (VIc)

Rom, Corso Umberto, 397 19/2/08

Sehr geehrter Herr, es ist wie Sie vermuten. „N. F. P.“ darf nicht.¹ Sie mussten es nicht veröffentlichen, wir müssen nicht das Blatt gegen uns haben.

Jetzt kommt der artikel in „März“ u. in die „Zeit“ und in Courier und auch hier in Italien.²

Aber warum nennen Sie nicht meinen artikel in „März“, „Die Zukunft“³? Das ist doch ein program-artikel. Ohne dass Sie und die anderen ein ähnliches program haben u. darauf hinarbeiten, so schliesse ich.

Ergebenst

Bjørnson.

¹ Jde o článek, ohlašovaný v dopise (č. 3) z 23. ledna 1908. V Bjørnsonově siní (Bjørnson-rommet v Universitní knihovně v Oslo) je v rukopisné sbírce č. 927 f článek adresovaný do Neue Freie Presse s odmitavou poznámkou „Nicht angenommen“.

² „Die Magyarische Herrschaft“, März II, 1908, sv. 1, str. 465—468.

³ „Die Zukunft“, März II, 1908, sv. 1, str. 110—113.

5. (VIId)

(Bez data, z Říma asi koncem února či začátkem března 1908.)

Ihre wehrte karte hat mir eine grosse Freunde geschenkt. Jetzt arbeite ich weiter, denn ich verstehe, dass hier eine übereinkunft zu erzielen sei.

„Die Grossoesterreicher“ sind schon auf der Bahn zum Ziele.

Aber mit L'A a. b.,¹ ein talentvolle Schweinestall, will ich nicht zu tun haben.

Ihr ganz ergebener B. B.

Roma Corso Umberto 397.

Im Juni bin ich in Tirol. Können wir dort einander sehen?

¹ *L'assiette au beurre*, francouzský časopis s redakcí v Paříži, pro který Lederer žádal o Bjørnsonův příspěvek k národnostním problémům.

6. (VIII)

Roma Corso Umberto 397 12/3 08

Lieber Dr. Lederer,

Kommen Sie, wo und wann Sie wollen. Sie sind immer herzlich willkommen.

So lange die Deutschen und Slaven sich nicht vereinigt haben in einem program, ist es mir peinlich fortzusetzen. Sprechen wir davon. Ich meine nicht die grosse menge, ich meine die elite.

Ihr B. B.

7. (IX.)

Sie sind immer willkommen, wir bleiben hier bis juni.

Ihr ganz ergebener

B. B.

Roma Corso Umberto 397. 5/4 08.

8. (X.)

Roma Corso Umberto 397 20/4 08

Lieber Dr. Lederer,

Haben Sie meine Einladung nicht erhalten? Zweimal habe ich Ihnen geschrieben. Aber Sie sind nicht gekommen. Wir bleiben bis Juni.¹

Ergebenst

Bjørnst. Bjørnson.

¹ Lederer navštívil Bjørnsona v Římě počátkem května 1908.

9. (XI.)

Roma Corso Umberto 397, 19/5/08

Lieber Dr. Lederer,

herzlichen Dank für Ihre Güte, Ihre Liebenswürdigkeit, die mich liess Ihren genereusen Charakter in politischen Sachen, wie in allen anderen, wo die menschen oft engherzig sind, kennen zu lernen, d. h. hochzuschätzen.

Ich hoffe in n i g, Sie und Ihre Frau (denn Sie müssen eine ausgezeichnete Frau haben, der selbst so gut sind), nächstens auf Aulestad zu sehen.

Nach Prag kommen wir nicht, unsere Tochter in Paris verlangt uns, wir gehen dorthin übermorgen, Freitag. Unsere dortige adresse ist: avenue d'Ingres, 4 (Passy). Vielleicht ist es besser so.

Ihres Stück „Magyarische Barbare“ habe ich gleich „März“ geschickt. In Norwegen sind wir mitte junis.

Ihr treuer Freund

Bjørnst. Bjørnson.

10. (XII.)

Paris, avenue Ingres 4. 1909 26/4.

Lieber Dr. Lederer,

ja, wissen Sie, wie oft ich an Sie gedacht, erstens unter den Kravallen in Prag, aber besonders unter die infamen Verfolgungen in Kroatien.

Soeben habe ich etwas darüber „Times“ geschickt. Vielleicht weigert das blatt sich mehr darüber zu veröffentlichen, es ist ja gut unterrichtet gewesen. Aber ich habe eine neue Form gefunden, um es möglich zu machen.

Ich danke für das Stück. Leider habe ich noch keine Zeit gefunden es zu lesen. Ich habe die korektur auf meine eigene Arbeit gelesen und den Kroatien-artikel vollendet. Aber ich komme gleich dazu.

In 14 Tagen reisen wir von hier, erstens nach Berlin, wo unser Sohn Björn ist, so¹ weiter nach Nord.

Sehen wir Sie hier? Oder auf Aulestad?²

Ihr ganz ergebener

Bjørnst. Bjørnson.

¹ Viz poznámku 2 k dopisu 1.

² Lederer spolu s prof. Velemínským navštívili nemocného Bjørnsona v červenci 1909 v norských lázních Larviku.

Z obsahu uveřejněné korespondence vyplývá, že Bjørnsonův boj za práva malých národů neochabl ani v posledních letech jeho života. Poslední dopis ukazuje neutuchající energii a živý zájem o národnostní problémy nejen u nás (pražské bouře), ale i v jiných zemích (Charvátsko).

K КОРРЕСПОНДЕНЦИИ Б. БЬЁРНСОНА С Э. ЛЕДЕРЕРОМ

Настоящие письма являются дополнением к корреспонденции, опубликованной в Сборнике Трудов ФФУБ за 1957 г., Д/4, стор. 135—140. Копии этих писем были обнаружены в архиве Бьёрнсона (Bjørnsonpapiet) в библиотеке университета в Осло

автором этой статьи во время его научно-исследовательского пребывания в Норвегии летом 1958 г. Подлинники писем в ЧСР не были найдены.

Публикуемые письма заполняют пробел в корреспонденции Бьёрнсона с Ледерером, и являются очередным доказательством не ослабевающего интереса норвежского писателя к судьбе малых притесняемых народов.

Перевела *Власта Влашинова*

ZU BJØRNSONS BRIEFWECHSEL MIT EDVARD LEDERER

Die hier zum Abdruck gebrachten 10 Schriftstücke von Bjørnstjerne Bjørnson an Edvard Lederer sind das Teilergebnis einer Studienreise, die der Verfasser des Beitrages im Sommer 1958 nach Norwegen unternommen hat. In Abschriften M. Sukennikows werden diese Briefe im Bjørnson-Archiv (Bjørnsonrommet) der Universitätsbibliothek in Oslo aufbewahrt (sonst vermißt man die Originale bisher auch in der Tschechoslowakei) und werden an dieser Stelle als Ergänzung der in der vorletzten Nummer dieser Zeitschrift abgedruckten Korrespondenz (Sb. FFBU 1957, D 4, S. 135—140) veröffentlicht. Sie wollen als neuer Beweis angesehen werden für Bjørnsons unermüdliches Interesse am Schicksal der unterjochten Nationen.

J. M.